

Fig. 162. Vg 103. Håle sn, ödekyrkogården. Efter teckning av Brenner i F m 27.

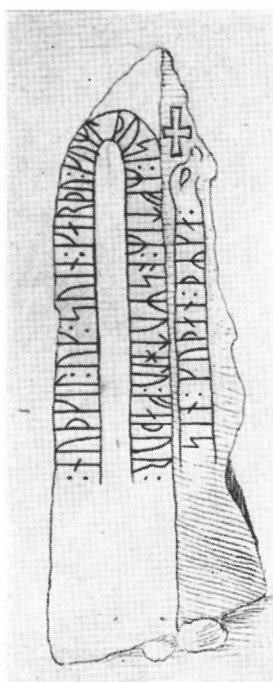

Fig. 163. Vg 103. Håle sn, ödekyrkogården. Efter teckning av Brenner i F l 4 c.

Fig. 164. Vg 103. Håle sn, ödekyrkogården. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 949).

103. Håle sn, ödekyrkogården.

Pl. 79, 80.

Litteratur: B 949, L 1370, T 45. J. Hadorph, Annotationskladd (i: J. Peringskiöld, Monumenta 9, tr. såsom Reseanteckningar i VFT 2: 1, 1901, s. 66); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 57 a; O. Celsius, Svenska runstenar (KB F m 60) 2, s. 21; Hans H. Lindskog, Anteckning 1778 (VFA), Anteckning ²⁸/₃ 1799 (i: J. G. Liljegren, Samlingar Mset Runir fol. nr 29, ATA); P. E. Lindskog, En kort beskrifning om Skara stift 5 (1816), s. 127; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); P. A. Munch, Kortfattat Fremstilling af den ældste Nordiske Runeskrift (1848), s. 43, Fornsvenskans och Fornnorskans Språkbyggnad (1849), s. 142; P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 130 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 148); B. O. Cederbom, Beskrifning öfver Håle kyrka (odat., ATA); N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 60; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 306; Handlingar 1935 i ATA; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: E. Brenner, bläckteckning 1669 (i KB F m 27, s. 3), renritning 1670 (i KB F l 4 c, s. 43); J. Hadorph och P. Törnewall, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta samt B 949); H. H. Lindskog, bläckteckning (i a. a. 1799); Säve, bläckteckning (i a. a.); O. Erlandsson, träsnitt (i T 45).

Runstenen står nu rest vid sidan av Vg 102 på platsen för Håle år 1883 nedrivna kyrka. Tidigare stod stenen enligt K. Torin som grindstolpe i norra kyrkogårdsporten. P. A. Säve finner den »utgörande vestra portstolpen af nordvestra kyrkogårds-porten, för 20 år sedan flyttad hit från södra kyrkogårds-luckan». Lokaluppgiften är densamma hos tidigare observatörer. E. Brenner: »J kyrkieporten suder.» Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*: »Håle kyrkeport» (B 949 och L 1370: »I kyrkoporten»). H. H. Lindskog 1778: »Håle södwästra kyrckogårds Port».

Ljusröd gnejs. Höjd 1,57 m., framsidans bredd 0,41 m., smalsidans 0,37 m. Runorna äro djupt och väl huggna. Detta gäller i särskilt hög grad smalsidans ristning. Tre borrhål finnas på framsidan.

Inskrift:

: **aupkil** : **uk** : **suin** : **karþu** : **kuml** : **þusi** : **ʀftir** : **oskut** : **hlu** : **faþur** : | : **sin** : **kupan** : **þrkn** :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Öðkell ok Sveinn gærdðu kumbl þosi æftir Asgot hlu, faður sinn, goðan þegn.

»Ödkel och Sven gjorde detta minnesmärke efter Åsgöt **hlu**, sin fader, en god tågn.»

Till läsningen: I 5 **i** finns en fördjupning, som sannolikt är naturlig. Samma är förhållandet med r. 6. I 18 **k** och 20 **m** äro bistavarna grunda. I 33 **k** finns en mindre fördjupning, som säkerligen är naturlig. — Hadorphs och Brenners läsning (B 949) visar följande avvikelser: 1 **n**, 33 **m**, 55 **a**.

Ett binamn **hlu** är icke förut känt, såvida det icke möjligen föreligger i ett danskt diplom 1488, *Per Lyy*, vilket binamn av Lind ifrågasättes ha samband med fvn. *hlý* 'värme' och nyisl. *hlýr* 'ljum'. Att **hlu** däremot skulle innehålla en form av sockennamnet Håle, ja rent av ha givit upphov till detta, som H. H. Lindskog 1799 tänker sig, vittnar visserligen om ambitionen hos en ortnamnsforskare på 1700-talet, men kan numera avföras ur diskussionen på grund av ortnamnets tidigare former; sammalunda uppfattningen i Peringskiölds *Monumenta* av **hlu faþur** som »educationis et defensionis patrem».

104. Sals sn, gamla kyrkan. Nu utanför kyrkogården.

Pl. 81, 82.

Litteratur: T 86. B. O. Cederbom, Brev ²/₆ 1881 t. Riksantikvariern (ATA); K. Torin, Brev ²⁵/₇ 1881 t. Riksantikvariern (ATA); R. Hjorth, Beskrifning öfver Åse härad (1902), s. 90 f.; N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 60; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 304; Handlingar 1935, 1936 (restaureringsrapport), 1937 i ATA; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildning: S. Welin, träsnitt (i T 86).

Runstenen står rest omedelbart utanför sydvästra hörnet av Sals kyrkogårdshäck. Den påträffades kluven i två delar i grundmuren under östra gaveln till den år 1881 nedrivna kyrkan, »1 fot under jordytan» (Cederbom). Stenen lagades 1936 och erhöill samtidigt sin nuvarande placering med inskriftssidan mot landsvägen.

Grå gnejs med röda inslag. Höjd 2 m., bredd 0,90 m. Stenen har kluvits utefter den vänstra inre ramlinjen, varigenom runorna i denna slinga något skadats i topparna. Runorna äro eljest tydliga och väl huggna.

Inskrift:

: **þurkarþr** × **srti** × **stain** × **þrnsr** : **ʀftir** : **tuka** : **mak** : **sin** :
 5 10 15 20 25 30 35

Þorgarðr (el. *Þorgærðr*) sætti sten þennsi æftir Toka, mag sinn.

»Torgård (el. Torgärd) satte denna sten efter Toke, sin frände.»

Till läsningen: 4 **k** och 34 **k** äro ej stungna. Torin läser 22 **i**.

þurkarþr har varit föremål för diskussion. S. Bugge (se T 86) framhåller med rätta, att runorna förutom mansnamnet *Þorgarðr* kunna tänkas uttrycka kvinnonamnet *Þorgærðr*, vilket i och för sig är vida vanligare i runinskrifter än mansnamnet. N. Beckman anser *Þorgærðr* mindre sannolikt med den klara motiveringen, att »stenen hör till den grupp som infört ʀ som särskilt tecken för *e*, *æ*». *Þorgarðr*, som finns i NIyR 275, är rikligt belagt i medeltida norska källor, och belägg saknas icke heller från svenskt område. Den nu förkomna runstenen U 439 bör också i detta sammanhang beaktas, ehuru inskriftens, mot Vg 104 direkt svarande runföljd numera icke kan kontrolleras. Namnet i U 439 har uppfattats som *Þorgærðr*.

Om mansnamnet *Toki* se Sö 252 och U 201.